

FOIȘOARA

TELEGRAFULUI ROMAN.

Nr. 9.

Sibiu 22 Aprilie 1876.

Anul I

Apare la doue săptămâni. Corespondințele să se adreseze la redacțiunea Telegr. român cu adausul „pentru Foișoară“.

Pomaritul

in
gradina scoalei.

(Urmare).

Pentru o mai ușoară înțelegere a espunerilor de mai târziu, vom esplica mai întâi însemnătatea unor cuvinte, de cari adese va trebui să ne servim.

Fie care pom este alcătuit din trei părți principale: rădăcină, trunchiu și coroană.

a. *Radacina* se numesc partea, care se rămurisce în pământ. Rădăcinile se impart în: principale, laterale și ațoase. Rădăcina principală numită și fusoașă sau pivotantă este cea mai groasă și mai puternică; ea se întinde de regulă drept în jos. Rădăcini laterale sunt ramurii mai groși ai rădăcinei principale. Cele mai subțiri ramificațiuni se numesc rădăcini ațoase. Rădăcinile preste tot, dar mai ales rădăcinile ațoase sunt organele, cari rămurindu-se în sinul pământului absorb din el materiile, din cari se nutrește pomul; de aceea dezvoltarea cât mai îmbelșugată și mai grabnică a lor merită deosebită luare aminte din partea cultivatorului.

b. *Trunchiu* numim partea, care începând dela rădăcină se întinde în sus până la coroană. Coaja servind pomului drept înveliș călduros, ea împință influințele stricăcioase din afară. Întră coaje și lemn se află o țesătură (cambiu), prin care circulează sucul nutritor. Această țesătură formează pe fie-care an câte un inel în jurul lemnului, care cu chipul acesta se îngroașe tot mai tare. Măduva este o țesătură

moale, care cu vreme dispare aproape cu desăvârșire, neavând vre-o funcțiune deosebită.

c. *Coroana* se numesc crengile împreună cu toate celelalte organe, ce se află de-asupra trunchiului. Ramificațiunile mai groase crescute nemijlocit din trunchiu se numesc crace, din cari se nasc crengile, apoi ramurii, în sfârșit surceii, numiți și rămurele, rămișori sau smicele. După cum surceii produc flori și fructe sau numai frunze și lemn, ei se impart în: fructiferi și ligniferi. Mlădițele, cari cresc în jurul trupinei, se numesc pui sau vlăstări. Ele schimonosesc și slăbesc pomul, din a cărui sucuri se hrănesc; de aceea trebuie delăturate îndată ce se ivesc, afară dacă se întrebuințază ca butași. Mugurii se impart și ei în: terminali și laterali, după cum se află la vârful sau de-alungul surceilor. În vreme ce mugurii ligniferi sunt lungureți, subțiri și cam ascuțiți la vârf, mugurii fructiferi sunt mai rotunzi și mai groși. Foile sau frunzele se nasc din muguri; ele absorb din aer aburi de apă și gazuri nutritive espirând totodată materiile de prisos. Foile pelângă aceea că indeplinesc astfel actul respirațiunei, ele prelucră (asimilează) materiile nutritoare împărțându-le apoi pomului în formă de nutriment. Prin urmare frunzele încă merită a fi luate în deosebită băgare de seamă. Floarea cuprinde organele, din cari se desvoaltă fructul. În deosebire de arbori, fructele pomilor se numesc poame. În poame se află sămânța sau simburii.

Pomii se impart în:

a. *Pomiferi* cu fructe cărnose, în cari se află câte 3—5 simburi închisi în nește căsuțe peloase. Aci aparțin: merii, perii și gutuii.

b. *Drupiferi* de asemenea cu fructe cărnose, însă numai cu câte un simbur închis într'un înveliș petros. Aci aparțin: cireșii, vișinii, prunii, persecii etc.

c. *Nuciferi* cu simburii închiși într'o gheoace lemnoasă și tare. Aci aparțin: nucii, căștani și alunii.

d. *Bacciferi*, a căror fructe reprezintă un fel de boabe cu simburii mici și grămădiți într'un miez sucos. Aci aparțin: frăgarii sau dușii, strugureii sau coacăza, agrișii, smeura, murele etc.

I.

Prasirea pomilor.

Pomii se prăsesc de regulă în mod natural din sămânță, care fiind coaptă, o împrăștie natura însași sau o seamănă omul inadins.

În pădure sau și alte locuri adese aflăm pomi pădureți, cari negreșit se pot transplanta în grădină, firesce dacă sunt foarte tineri și au totodată trunchiuri frumoase și rădăcini bine dezvoltate; pomii mai bătrâni însă precum și acei cari au crescut adăpostiți în umbra copacilor, transplantați fiind în grădină, ei cresc foarte anevoe rămânând slabuți pentru totdeauna. Din contră, pomii inadins prășiți în grădină, unde măestria omului lucră împreună cu natura, astfel de pomi cresc repede producând trunchiuri frumoase și rădăcini puternice. Pe scurt, pomii prășiți în grădină sunt mai trainici și prin urmare mai potriviți pentru altoire decât acei cari au fost lăsați în grija exclusivă a naturii. Cu toate acestea, cei mai mulți din țărani nostri continuă a merge pe calea obiceiului ruginit, neștiind decât să alerge în pădure, de unde se reintorc cu tot felul de pomi îmbătrâniți în umezeala copacilor umbroși spre a-i transplanta în grădină la soare. În fața acestui trist adevăr, recomandăm cu toată căldura mai ales învățătorilor nostri să înființeze fie-care câte o școală de sămănat, — o condițiune neapărată pentru a pute înzestra grădina școlii cu pomi trainici și deopotrivă dezvoltăți.

Pomii prășiți din sămânța poamelor nobile nu produc poame nobile de acelaș soi, ci cu totul alte poame, de regulă pădurețe. Acest fapt adevărat prin experiență a dat naștere la altoirea sau nobilitarea pomilor pădureți. Când dar vorbim de prăsirea pomilor, avem în vedere mai cu seamă prăsirea pădureților, cari la timpul său se altoiesc.

Pădureții se prăsesc sau în mod natural din sămânță sau în mod măestrit din butași, sade, pui etc.

1. Prasirea pomilor din semanta.

a. *Semanta*. Experiența dovedește, că nu poamele nobile, ci cele pădurețe dau simburii cei mai buni de prăsilă. O abatere dela această regulă observăm

la nuciferi. Simburii scoși din poame nobile se pot și ei întrebuința, dacă pământul, în care se seamănă, este bun și scutit de vânturi reci. Poamele menite pentru prăsilă, de sine se înțelege, trebuie să fie sănătoase, dezvoltate și coapte cu desăvârșire; simburii ușori și seci, cari plutesc pe de-asupra apei, precum și simburii scoși din poame opărite sau ferte trebuie excluși dela prăsilă.

Simburii scoși din poame sau adunați la făcerea oțetului și a mustului de poame se spală într'o sită rară de toate rămășițele carnoase, apoi se uscă cu încetul la un loc umbros și uscat. Simburii se ernează sau în săculețe sau rënduri rënduri printră cărbuni pisați, năsip sau țărănă jilavă la un loc îndeplin scutit de ger și șoareci. Spre acest scop se recomandă conservarea simburilor în oale, cari acoperite cu lespeși de piatră, sau scândurele găurite, se îngroapă adânc în pământ așa, ca șoarecii și gerul să nu aibă pe unde străbate. A conserva în aceeași oală mai multe soiuri de simburii, firesce nu este ertat mai cu seamă dacă separarea simburilor ar întimpina greutatea.

b. *Scoala de sămănat* numim locul, unde se seamănă simburii și unde pomișorii din ei răsăriți se cultivă de regulă în decurs de 1—2 ani. Pozițiunea să fie, dacă e cu putință, deschisă în spre răsărit și mează-zi și încâtva scutită de vânturile reci dela nord. Regiunile joase și adăpostite de toate părțile nu sunt recomandabile; pomișorii aci prășiți rămân prea gingași, nefiind în stare să întimpine schimbările temperaturii de mai târziu. Pământul să fie adânc și de o consistență mijlocie, adică nu pre năsipos dar cu atât mai puțin trândos și înțelinit. El se prepară așa, că să sapă foarte adânc și se amestecă deopotrivă cu gunoiu putred, compost, cenușe etc. Gunoiul proaspăt nu priesce pomilor. Școala de sămănat se începă de regulă la școala de altoit, ca astfel pomișorii să se dedea cu pozițiunea și pământul, în care se strămută mai târziu. Mărimea școlii de sămănat atârână firesce dela împrejurările locale. Pentru trebuințele unei grădini școlare de o întindere mijlocie, ea n'are să ocupe decât cel mult 2—3 straturi.

Sămănatul se îndeplinește toamna sau primăvara. Natura însași ne arată timpul sămănatului. Acest timp este toamna, când simburii de regulă se coc și ajung în pământ. Simburii sămănați de toamna incolțesc și resar primăvara de timpuriu; uneori însă sunt băntuiți preste eamnă de șoareci și alte neajunsuri. Dacă din una sau altă cauză nu s'a putut sămăna de cu toamnă, atunci nu rămâne decât să se seamăne în primăvară de timpuriu așa, încât pomișorii să aibă când se întări preste vară.

Înainte de a purcede la sămănat, năsipul sau țărâna din oalele, în cari s'au ernet simburii, se udă de nou cu apă, apoi așteptăm până ce simburii incolțesc. Simburii se seamănă în straturi de 1 m. lățime în câte trei brezde, trase nu de-alungul straturilor, ci crucis înlesnind astfel săpatul și plivitul. Brezdele se fac 0.05 m. de afunde și 0.20 m. departe una de alta. Brezdele odată sămănate se astupă cu țărână și compost sau alt gunoiu putred până mai de-asupra. Simburii drupiferilor și căstanele încă se pun la aceeași adâncime de-alungul brezdelor, cari însă la început nu se astupă decât cu o pătură de țărână și compost de abia 0.03 grosime. Simburii neincolțiți, fie de ori ce soi, trebuie sămănați ceva mai adânc, mai cu samă fiind timpul sau pământul uscăcios. Simburii de pere reușesc mai bine sămănați fiind în amestec cu cei de mere. Simburii se pun 0.03 m. unul de altul, afară de nuci căstane și alune cari se pun 0.09 m. departe una de alta. Sămânța se seamănă primăvara acoperindu-se cu o pătură foarte subțire de țărână și compost. Îndată după sămănat, straturile trebuiesc udade. În contra arșiței soarelui se scutesc straturile sămănate așa, că se așterne pe ele pleavă, groașe dela pelari, compost, tufe de brad. În contra șoarecilor se recomandă presărarea simburilor cu funingine jilavă sau se pun de incolțesc în urină subțiată au apă. Preste eamnă mai ales în lipsă de zăpadă se astern preste straturi frunze, compost, putregaiu, puzdării de cânepă etc. De cu primăvară și preste vară straturile sămănate trebuiesc udade regulat mai ales în vreme de secetă. Udatul să se facă sara pe recoare sau des de dimineață. Pomii trebuiesc pliviți și sapați primăvara și preste vară de câte ori ar fi de trebuință.

c. Scoala provisorică. Cu cât un pom se va transplănta mai des dintr'un loc într'altul, cu atât rădăcinile se rămuresc mai tare. În fața acestui adevăr întemeiat pe o veche experiență, mulți economi obișnuiesc a transplănta cu deosebire pomii tineri mai de multe ori dintr'un loc într'altul. Prin aceasta pomii se întăresc repede producând trunchiuri puternice precum și poame mai nobile decum sunt cele din cari s'au luat simburii. Astfel fiind, transplăntarea mai de multe ori a pomiișorilor, deși este împreunată cu oarecare muncă și cheltueli, merită deosebită luare aminte mai cu samă în ce privește pomiișorii cari din firea lor dezvoltându-se anevoe au ramas slăbuți.

Scoala provisorică numim locul, în care se transplăntă pomiișorii de un an preste tot și mai ales pomiișorii, cari scoși din scoala de sămănat, se sădesc la o departare de 0.15 m. unul de altul. Rădăcinile trebuiesc scurtate rămânând numai 0.09 m. în lungime.

Trunchiurile rămân întregi. În scoala provisorică să transplăntă mai cu samă pomiișorii. Meriișorii însă pot rămâne și în scoala de sămănat, unde li se ciontează trunchiurile până des lângă pământ; în primăvara a treia se pot strămuta direct în scoala de altoit. În scoala provisorică, plivitul, săpatul și udatul se re-peșcesc.

d. Pregătirea pomiișorilor. Pomiișorii meniți pentru scoala de altoit se desgroapă de regulă toamna târziu și se ernează la un loc recoros și ferit de ger, d. e. în pivniță sau în răsadniță. De cu toamnă se desgroapă cu deosebire pomiișorii, ce vrem să-i altoim în decursul ernei. Ranele proaspete se vindecă mai ușor decât cele învechite; de aceea rădăcinile să nu se scurteze de toamna, ci nemijlocit înainte de transplăntarea pomiișorilor în scoala de altoit. Trunchiul trebuie retezat cu atât mai tare, cu cât rădăcinile sunt mai slăbuțe; trunchiul pomiișorilor foarte rădăcinoși rămâne nescurtat. Cu chipul acesta se conservă întră rădăcină și trunchiu oare care echilibru.

Rădăcina principală se scurtează până la 0.15 m., ear la rădăcinile laterale se taie numai virfurile vătimate; rădăcinile ațoase rămân întregi. Trunchiul se retează costiș în dosul unui mugur bine dezvoltat. Pomiișorii, pe când se transplăntă în scoala de altoit, se aibă grosimea unei pene de găscă; pomiișorii mai slăbuți rămân respective se transplăntă în scoala provisorică.

Drupiferii, cari se dezvoltă mai în grabă decât pomiișorii, se pot transplănta deja după un an în scoala de altoit. Din mugurul terminal se naște mlădița cea mai frumoasă; de aceea trunchiul lor rămâne întreg, afară dacă e slăbuț sau strimb. Rădăcinile însă trebuiesc scurtate întocmai ca la pomiișorii.

2. Prasirea pomilor din sade, butasi si pui sau vlastari

a. Sadele sunt ramuri anuale cu puțin lemn bis-anual. Din sade se prășesc mai ales strugureii, agrișii și vișelele de struguri. Ramurile menite pentru sade trebuiesc tăiate costiș sub sub un mugur într'o lungime de 0.20—0.25 m. Vêrful ramurilor se ciontează nemijlocit de-asupra unui mugur sănătos. Săditul se face sau primăvara îndată ce pământul s'a desghețat și svântat sau pe la sfârșitul verei. În cazul din urmă toate frunzele se delătură, afară de cele două dela vêrf.

Sadele se îngroapă în pământ așa, încât numai frunzele resp. mugurii terminali rămân afară. Sadele, fie de ori ce soi, pretind un pământ bine prelucrat și bogat în materii nutritoare. Ele se îngroapă ceva costiș în șențulețe adânci, cari se astupă apoi cu țărână amestecată cu compost sau alt gunoiu putred.

Implântarea sadelor în pământ prin apăsare este strîns oprită. Indată după sădit urmează udatul cu apă. În decursul verei satele trebuiesc plivite și săpate de cel puțin două ori; în vreme de secetă se udă mai des. După un an satele se transplântă în scoala de altoit sau în locul lor stratornic.

b. *Butasi* sunt mlădițe anuale cultivate împreună cu trupina matcă. Drept butași servesc cu deosebire mlădițele de gutui și strugurei precum și vițele de struguri, cari rănite puțin pe la mijloc, se ingroapă priponite cu câte un cărlig în pământ așa, încât numai virfurile rămân afară. De-asupra să așterne mușchiu, frunziș, compost etc. mai ales fiind timpul uscăcios. Pentru de a prăsi butași frumoși și mulți, este neapărat să cultivăm inadins trupini mari de gutui sau strugurei în cutare strat menit pentru prăsirea pomilor. Mlădițele mai groase se ciontează în primăvară până des lângă pământ. În anul următor nouăle mlădițe se întrebunțază ca butași. Butașii anuali fiind bine înrădăcinați se desbină de trupina matcă și se resădesc în scoala de altoit sau acolo, unde au să rămână pentru totdeauna.

c. *Pui* sau *vlastari* sunt mlădițele anuale sau bisanuale, ce adese vedem crescînd din rădăcinile pomilor mai bătrâni. Puii bine desvoltați se pot resădi direct în scoala de altoit. Din pui se prăsesc mai cu samă prunii, cireșii, strugureii și smeura.

(Va urma).

D. Comșa.

CĂTEVA OBSERVĂRI CRITICE.

(Domnilor P. Hașdău și A. Cihac.)

(Urmare).

3. Elele.

Dl. Hașdău în „Columna lui Traian“ 1874. p. 175 vorbind despre Vila zice în estras următoarele: Slavii de la Ragusa numeau Vila o mască, anume o fată îmbrăcată în haine femeesci. Este cu neputință a nu cunoaște în Vila pe a le noastre „iele“ — fantome femeesci foarte reuțicioase, cărora li se atribuie în popor și paralisia. Vila se află numai la Slavii de la meazăzi, este de origine tracică și stă în legătură cu γελλω *) (adecă ielele cu ghelele); în limba sanscrită ielele corespund cu vîla din care serbii au făcut vîla. (veți și Conv. lit. p. 356 și 475).

Dl. Cihac zice că, cuvîntul nostru iele, duh necurat, nu are de a face nimica cu vîla Serbilor și ilirilor, sau cu wîla, wyla Polonilor unde aceste înseamnă o femeie bună, nici cu grecul γελλω, nici cu sanscritul vîla, pentru că ielele derivă din maghiarul lél=duh, =lehel, a resufla, luând înțelesul de duh necurat. L de la început s'a strămutat în i p. e. iepus, iepure, ljute, ljubi *) iute, iubi. Românul a făcut din lél, ungurescul duh, duh necurat, neavînd grije că, lél are sau nu înțeles mistic la unguri. (Veți Conv. liter. p. 358 și 476.

Pentru de a espune idea mai lămurit, voi tractă mai întîi despre vîla Slavilor, apoi despre Elfe a germănilor și numai la sfîrșit voi demonstra elenitatea sau romanitatea Elelelor noastre.—

Dr. I. Hanusch în „Die Wissenschaft des slavischen Mythos“ p. 305 intră spiritele elementare de aer, numeră și Vîla. Vila în mitul slavean și mai ales la serbi și slavii din apropierea lor, are pozițiunea sa proprie: acum e bună, acum e rea, acum se arată ca spirit de aer, acum ca spirit de pământ. Preste tot însă vilele sunt femei tinere, îmbrăcate în haine fine, albe. Ele locuiesc în nouri, în stânci și văi, precum și în păduri dese; nu sunt reuțicioase, dar își resbună asupra acelorora, cari le conturbă în danțul lor. Această resbunarea să face prin răpirea mînei, a piciorului, ba chiar și a inimei. Ele se ridică în aer, li place musica, și săgeată oameni cu săgeți ucîdătoare. (La jocul Vilelor, ce'l țin pe timpul lunei nouă, iau parte și sufletele mireselelor repausate după logodnă asemenea se trag în joc și bărbați, pre cari ii joacă, atât, până ce mor).

Din cauză că, Vilele le întîlnim adeseori ca profete, purtând arme sau călărind pe arme, și jocul lor il joacă în mezul nopții la lună de adeseori se consideră că duhuri rele, deși de origine sunt spirite de lumină, cari până ce ține luna sunt binefăcătoare, ear după aceea reuțicioase. Vila adeseori este identică cu Hecate, și la unii slavi Vilele sa numesc sufletele morților; în această privință ele samănă cu Rusalke-le, cari se zic a fi sufletele copiilor nebotezați și a muierilor inecate. — Incăt vilele sunt bune, numele lor derivă dela bily, albul, bila, albă și la unii slavi să și chiamă apriat bjly zěny adecă femeie albă. În cîntecele populare ale serbilor vilele cu un caracter mai precisat decăt la ceilalți slavi.

Iacob Grimm în „Deutsche Mythologie 1835. p. 246 zice: „Vila Serbilor este o ființă jumătate fecică

*) Ascmene Nic. Densușan în „Familia“ 1868.

*) Dar nemțesce lieben și englesesce love.

(feenhaft) jumetate elbică și să apropie mai mult de Elbinele germănilor*. *) In limba veche cultă germană s'a zis Elppine, in cea mijlocie Elbinne, in cea anglo-sășască Elfe, in remășițele gotice Alb, Albeis etc. — Nunumai Grimm in l. c. ci și I. W. Wolf in „Die deutsche Götterlehre p. 50., C. Simrock in „Handbuch der deutschen Mythologie p. 442 zic că: Elbele sunt de 2 feluri și adică a) Lichtelben, b) Schwarzelben; cele din urmă sunt piticoși. Numele Elbei sau Albei stă in legătură cu Albus, și are înțeles de spirit de lumină; aceste spirite locuiesc in regiunile mai inalte, eară cele negre in pământ. Numele Alb se pomenesce la Tacitus Germania VIII unde aflăm Albruna (pag. 442). Mitologistii germani nu sunt in clar despre însușirile ce să le 'atribue Elbei. Despre cele negre șă afirmă că, nu sunt ființe rele pentru că stau in apropierea și servițiul zeilor, le făuresc, coc și țesă, reprezentând prin lucrarea lor producțiunea pământului. Plantele (coacere, țesere) și metalele (faurăria) sunt produsele pământului sau darurile Elbelor, Elfelor.

1) Vedem dar din aceste că, Vila slaveana și Elbe germană au înțeles de alb; Vila din bila, elbe chiar dupa germani din alb, ear in dialectul anglo sacsonic b strămutându-se in f s'a format elfe. Vedem mai departe, că Elbe, ca ființa de lumină, la germani nu are un caracter precis ca și Vila la Slavi, anume la serbi. Dar insemnând Elbe și piticot, nu poate fi identic cu Vila, ei numai numele pare a avè același înțeles.

Să ne punem acum pe un moment in poziția unui neam, carele scrie cu scop de a arăta limba romăna ca desvoltată din rădăcină germană, și ne va fi ușor a deduce pe Elele noastre din Elbele sau Elfele germane. Căci la germani, precum și la romăni Elele sunt ființe mitologice. Din germănul Elbe, Elfe ușor s'ar forma Ele, dacă eliminăm b si f. Pentru aceasta ar vorbi chiar și formațiunea germană de: Elle, care se află la germăni de nord cu insemnarea de ființe aerice, inarmate, cari trec pe sus cu regele lor in frunte (I. Grimm p. 527 nota 3). Astfel romanitatea cuvântului Ele (după alții iele) ar fi cu drept cuvânt trasă la indoială. După parerea mea însă mai curând putem concede pe alt teren a se deriva o sută de alte cuvinte din limbi străine, decât pe cel mitologic numai unul, pentru că in susținerea cultului vechiu, și-a păstrat un popor cu deosebire reminiscențele scumpe ale sale

Să cercetăm dară mai deaproape de unde vine cuvântul nostru Elele.

In „Familia“ din a 1873 Nr. 9. 10 am publicat un studiu despre Elele noastre. Atât dlui Hașdău, cât și dlui Cihac însă acel studiu pare a nu li fi venit la cunoștință, și așa ănsii au ajuns, unul a deduce Elele noastre dela sanscritul vêla, ear cestalalt dela ungurescul lél.

Intrăvinele romăne (nume colectiv) Elele sunt o specie a lor. Ele sunt fete și muieri frumoase, cu trandafiri și flori de mac pe frunte. Locașul lor sunt munți, ape și păduri in locuri umedoase cu icarbă. Pe acolo ele cântă, chiotesc, țipă, strigă, sar și joacă. Călătorind, Elele umblă in căruță, in car. Intemplantu-se să li se frănga ceva la car, atunci ele iau cele ce li s'au stricat la car, din trupul oamenilor, cari li-au stat in drum sau le-au vătămă cu ceva; așa pentru leucă iau mâna, pentru osie piciorul. De ici ne putem esplica datina țărănilor nostri (I. Văcărescu p. 341) de a pune roata cea fără părechie in economie pe streșina casei, ca avënd Elele lipsă de ea să o poată lua. In unele locuri romăni fac chiar un căruș, pre care-l pun pe streșină ca Elele să-l ia, dacă vor avea trebuință, și să nu vateme pre cineva din familie. — La ape Elele au luntrița lor, in care trec.

O însușire de frunte a Elelor este sboratul. In sborul lor trec adese pe sus preste sate făcënd sgomot și multă larmă.

Elele adese răpesc, după părerea poporului puterea din trupul omului, lăsându-l țapăn și greu ca plumbul; de asemenea fermecă pe om și ii iau mintea. Astfel de om se numesce inielit, luat de Ele etc.

Să cercetăm acum după etimologia cuvântului Ele. Ovidiu in Heroides Lib. IV. v. 47 zice: „Nunc fero, Bacchi furiis Eleleides acta, quaque sub Idae tympana colle movent, aut quas semideae dryades Fauniquae bicorni, numine contactos attenuere suo, namque mihi referunt, cum se furor ille remisit omnia (Acum me reped ca și Eleleidele lui Bachus in naite a furiilor, și cari sub culmea muntelui Ida bat tobele; sau ca și pe cari semizinele dryade și faunii cu două coarne cu puterea lor le-a rapit simțirile. Căci mie toate mi-au spus dupăce le a trecut furia).

De aici să vede apriat că, Eleleidele sunt nimfe, adică zine.

Ovidiu in Metamorphose Lib IV. V. 15 zice: Nyctelius Eleleusque parens et Iachus et Evan, qua preteera per Graias plurima gentes, nomina Liber habes“. Aici se înșiră predicătele lui Liber (Bachus) spunëndu-se totodată că, la popoarele grecesci, are și

*) V. Schmidt, in cartea sa „Das Jahr und seine Tage in Meinung und Brauch der Romanen Siebenbürgens p. 28 aduce o grămadă de idei confuze despre zinele noastre și pe Frumosele le ascamăna cu Elfele nemților.

mai multe. — Eleleides, și Eleleus stau deci în cea mai strinsă legătură. Din Eleleus s'a format în singular Eleleis, în plural Eleleides. Numele Eleleis s'a format din *ελελεω*, ce la Xenophon însamnă *strig, chem*; la Homer: *me intorc în cerc, am eșesc, me cutremur* (Dict. gr. germ. Rost. De aici vine și *eleleu*, cuvânt de exclamare, hurra! ah! care e indentic cu „Allelei“ din poeziile noastre populare.

Prin urmare, Elele noastre se deduc din Eleleis, formându-se din numărul plural după firea limbei noastre, prin eliminarea terminațiunii „ides“. Elele deci însamnă: strigătoarele, chiuitoarele, lărnuitoarele, și aceste și sunt însușirile de frunte, ce se atribue Elelor.

Elele nu derivă din Vile, dar au multe însușiri asemenea. A deriva cuvântul Ele din ungureșcul *lél*, ce însamă spirit, esență, nu ni se pare la loc, căci însuși Fr. Kallay în opul seu „A pogány magyarok vallasa“ (Religia maghiarilor păgâni), care se ocupă cu esplicarea mitologiei maghiare, nu pomenesce nimic ca „lél“ ar veni în oare-care combinațiune mitologică. Ear *lélek* = suflete la toate popoarele creștine are același înțeles mai restrins.

Explicațiunile despre natura Elelor se pot afla în „Familia“ din 1873 Nr. 10. Nu va fi deci de lipsă a le mai repeți la acest loc. Totuși pe baza opului „Mythologie der Volkssagen und Volksmärchen“ de T. Nork, Stuttgart 1848 despre care am căpătat cunoștință mai târziu, voi mai adauge ceva spre completarea acelor explicațiuni, cari s'au confirmat pe deplin prin opul numit. Nork la pag. 24 zice: „E de lipsă a ști că, glasurile din înălțime (aer) — acolo, însușirea locului produce iluziunea de auz — acest fenomen al naturii la diferite popoare formează asemenea mituri despre ființe aeriice.

Autenrieth, cancelarul universității din Tubingen în opul seu „Stimmen aus der Höhe“ (Glasuri din înălțime) a studiat fenomenele de acest fel din multe părți ale lumii. El zice despre ele „Glasurile să aud acum în direcțiunea aceasta, acum în ceealaltă, sburând prin aer, mai adeseori din sus în jos, arareori par a eși din pământ. Glasurile samăna acuși sonucilor de instrumente de muzică, acuși strepitului de arme sau tonului de tobe și trompete. Câte odată sunt asemenea tropotului de cal, sau tunetului surd de tun, de altădată strigătului țivilitor prin aer. Adese imitează tot felul de glasuri de animale, mai ales lătratul cânelui. Adeseori se asemănă chemărei încât auzitorul surprins, crede că cineva îl chiamă, strigă după nume, ba aude și vorba articulată în limba sa.

În asemenea casuri Elinii credeau că, cineva vorbesce, elinesce, romanii, că vorbesce latinesce.“

Nork, enumerând fenomenele cunoscute în părțile lumii, ajunge (pag 31) la Pan și Echo. (precum și eu Nr. 10 Familia p. 120), căci Pan, în sanscrit Pavana se compune din Pa = suflă. Fiind el zeul vântului, inventează siringa (fluerul) de trestie și se îndrăgostesce de Echo. Din această cauză purcede frica „panica“ (vezi Preller Gr. Myk. I. p. 583 și 588) care este sunetul îngrozitor din pădure, produs prin vânt.

Deci Elele sunt personificațiuni de vânt ușor, de aer lin. Prefăcându-se însă vântul în viscol, Elele înceată și locul lor îl ocupă Ventoasele. Pe lângă Ventoase mai vine apoi și altă ființă poporală română „Volbura“ spre ași arăta puterea. Pentru fenomenul naturii, ce-l reprezintă Ventoasele, nemții au „das wüthende Heer“, și „die wilde Jagd, ce se întrebuintază pentru Sturmwind (viscol-volbură) (Grimm p. 516—527. Nork p. 59). spaniolii „esercito antigus, francesii „Hellequin“

Prin aceste cred a fi clarificat idea despre „Ele“ demonstrând totodată romanitatea acestui cuvânt.

(Va urma).

Dr. At. Marienescu.

CONFERINȚELE ÎNVĂȚĂTORESCI LA NOL.

III.

(Încecere.)

După darea acestui scurt raport se revenim asupra unor întrebări, ce ating cursurile supletorice atât în formă cât și în merit.

Resultatele acestor cursuri ne îndreptătesc a zice că învățătorii scoalelor noastre confesionale au documentat interes față de această instituțiune înfățișându-se în număr destul de însemnat, la cursurile supletorice.

Începutul cel bun pe baza reformei conferințelor, ce a aflat consistoriul de bine a face în anul trecut, ne îndreptătesce a spera în viitor spor și mai mare, dacă se va purta de grije ca învățătorii noștri să nu fie siliți a cheltui din punga lor pe timpul cât petrec la cursurile supletorice.

Cu privire la salarisarea cea miseră a învățătorilor noștri în multe comune nici s-ar putea pretinde aceasta.

De astădată consistoriul a făcut — precăt numai s'a putut — înlesnirile de lipsă pentru învățătorii, cari au luat parte la aceste cursuri dând însuși unele sume din banii votați de sinodul arhidieceșan pe unde s'a ivit trebuință mai mare. Dacă s'a ivit totuși ici coala unele nemulțămiri — precum nici se putea altcum la început — pre viitoriu suntem îndreptățiți a spera, că se vor delătura și acelea. Nu se poate nega că la interesul arătat de învățătorii către aceste cursuri supletorice a contribuit mult și forma mai precisă a conferințelor. Conferințele astfel întocmite n'au fost ca mai înainte numai o întâlnire de 2—3 zile, de unde mulți se întorceau fără a fi profitat ceva, ci de astădată a fost cursul supletoric de aproape 3 săptămâni, în care fiecare învățător a avut ocaziune a și amplifica cunoștințele sale pedagogice.

Cursurile învățătoresci supletorice introduse prin sinodul arhidieceșan din anul 1875 conform regulamentului adus de același sinod s'au ținut în anul acesta în toate 10 cercurile în ordinea cea mai bună. Asupra întocmirii acestor cursuri, învățătorii s'au pronunțat în mod favorabil. Cât de bine au fost înbrățișate aceste cursuri, arată numărul însemnat al învățătorilor, cari au participat cu deosebire în unele cercuri precum: Sibiu, Brașov, Dev'a, Alba Iulia Făgăraș. Căusele că nu toate cercurile au fost tot așa de numeros cercetate și că aproape jumătate din învățătorii noștri din arhidieceșă n'a participat la aceste cursuri nu sunt de a se căuta numai în indolența unor învățători nepriecpuți, ci și în unele neajunsuri, cu cari se luptă învățătorii noștri, și încât privesc anul trecut doara și în întârzierea consistoriului cu punerea în lucrare a acestor cursuri. Au mai urmat greutate și de acolo că nu toți inspectorii de școală au purtat grije după cum s'a recerut, a se face colecte în comune pentru acoperirea cheltueilor împreunate cu aceste cursuri. Toată greutatea a cădută pe inspectorii districtuali, unde s'au ținut cursurile și ceilalți n'au urmat cu esactitate ordinațiunii consistoriale date prin circulariul din 15 Iuliu 1875 Nr. 1522, n'au făcut toți colectele de bani recerute, n'au ținut în evidență, cari învățătorii la care cerc s'au insinuat; ba unii s'au simțit îndreptățiți a dispune de colecte deadreptul după cum au creșut mai bine. Se înțelege că o mică disordine are de urmare alte și mai mari. Prin aceasta au venit în perplexitate învățătorii și mai ales inspectorul districtual însărcinat cu inspecțiunea cursului.

Consistoriul au venit în ajutor acestor cursuri cu suma considerabilă de aproape 1000 fl.

Impărțirea sumelor trebuie să se facă după o cinsură dreaptă ca, să nu se dea dela consistoriu poate chiar în acele cercuri mai mult, unde comunele sunt mai avute și ar putea ele deadreptul acoperi speșele. Se cercetăm neajunsurile și căusele neajunsurilor și aflându-le să le delăturăm pe venitor. Cu privire la aceste scăderi ivite în ținerea cursurilor pe viitor se pare a fi mai de folos, ca colectele pentru cursurile supletorice să nu se astearnă deadreptul la cercul respectiv ci la consistoriu, însă de timpuriu ca, consistoriul să fie în stare pe baza consemnărilor învățătorilor, cari iau parte la cursuri, se împartă banii după o proporțiune dreaptă.

Bine ar fi ca în tot locul învățătorii să fie primii în cuartire gratuit de locuitorii unde se țin cursurile și să se ușureze mergerea lor la cursul supletoric de către comuna sa; însă experiența arată că în puține locuri s'au făcut aceste înlesniri; deci diurnul de 40 cr. pe zi pentru un învățător și 1 fl. pentru conducătoriu pare a fi prea mic; de aceea după propunerile învățătorilor din unele cercuri ar fi bine a se urca diurnul și pentru unul și pentru altul, așa ca fiecare să și poată acoperi și speșele de călătorie.

De altă parte făcând consistoriul destul de timpuriu dispozițiunile trebuincioase în fiecare an, nu va mai avea nici un învățător vreo scusă a nu se înfățișa la cursurile supletorice; încât însă și atunci s'ar mai afla unii învățători indiferenți — să se constrângă pe cale disciplinară.

Asupra timpului celui mai potrivit pentru cursurile din ceștiune, care de o camdată e hotărât pentru 20 Iuliu până în 6 August, s'au pronunțat învățătorii din cercul Căsiognei că, ar fi mai potrivit timpul din 10—28 Septembrie; fiind aceste păreri de natură relativă după împrejurările locale oportunitatea timpului o privim de o camdată ca o întrebare deschisă.

Propunerea învățătorilor din cercul Sibiului că, pentru cursurile supletorice ar fi destul timpul de 10 zile pare cam puțin întemeiată. Ea poate să fie bună pentru alte timpuri nu însă pentru present, când o mulțime de învățători provisorici ai școlilor noastre populare au trebuință prin mijlocirea acestor cursuri, a și înmulți cunoștințele lor pentru a ocupa mai târziu definitiv un post învățătoresc. Din acest punct de vedere chiar și timpul de 18 zile este prea scurt pentru cursurile supletorice. Scurțimea timpului pentru cursurile supletorice este impusă de sărăcia poporului nostru, care apăsă de multe contribuții, nu poate acoperi cheltueile mai mari pentru învățători; dacă s'ar ivi necesitatea reducerii timpului pentru

cursurile supletorice, in nici un cas nu ar fi corespunzător a se reduce la mai puțin de 15 zile. S'au mai ivit încă in lucrările cursurilor supletorice și alte ceștuni, cari ar merita a fi disbătute singure pentru sine. Așa de învățatorii cursului din Sibiiu s'a recunoscut necesitatea a avea fiecare învățator jurnalul „Telegraful Român“. Pentru că lângă aceea că el ține pe învățatori in curent cu afacerile, ce trebuie se intereseze pe fiecare român, el mijlocesce și ordinațiunile consistoriale pentru întreaga archidieceasă.

Terminând acest scurt raport să ne fie iertat a anticipa ceva in special pentru cursurile supletorice, ce se vor ținea in vaara venitoare.

Intre problemele cursurilor supletorice din anul trecut au fost negreșit cea mai importantă computul după sistemul metric. Această problemă a fost dictată de inprejurarea, că in anul acesta s'a introdus și in Austro-Ungaria sistemul metric. A fost deci de trebuință ca prin școală să se introducă și poporul dela țară mai cu inlesnire in acest sistem. O parte insemnată inse de învățatori n'au participat la cursul supletoric al anului trecut. Prin urmare dacă nici privatim nu vor fi studiat—remân lipsiti de cunoștințe numai in materie dar și in metoda predării sistemului metric in școală; dară chiar și învățatorii, cari au luat parte la cursurile supletorice ale anului trecut încă au lipsă a-și întipări mai profund și mai exact cunoștințele acestui sistem și din punct de vedere metodic a se conțelege unii cu alții pe basa experienței practice, culese in școală in anul acesta.

Având aceste in vedere propunem din partene ca între tesele, cari se vor propune de consistoriu, cursurilor supletorice, in vaara viitoare, să se primească de nou „c o m p u t u l d u p ă s i s t e m u l m e t r i c.“

Mai departe să știe ce insemnătate au astăzi grădinile de școală. Problema aceasta putem zice că e la ordină zilei, ocupându-se de ea cu toată serioșitatea și sprijinindu-o cu toată căldura atât organele cele regesci cât și cele confesionale, chismate a priveghea preste școale.

De 3 ani incoace au eșit mai multe ordinațiuni in privința grădinilor de școală atât dela ministeriul regesc de instrucțiune cât și dela cel de agricultură. Consistoriul archidieceșan au dat asemenea ordinațiuni pentru întemeierea grădinilor de școală. Lucrul principal nu este a procura numai un pamânt, și al ingrădi. Nu este destul a zice apoi învățatorilor: „faceți grădini de școală“; ci acum la început face trebuință să se arete in concret cum să o facă. Sunt încă mulți învățatori, cari nu știu nici atât din grădinărit cât trebuie pentru a altui un pomișor in grădină. E de trebuință dar ca, din partea organelor

competente să se ofere toate mijloacele posibile ca, învățatorii noștri să cunoască acest ram al agriculturii, căci prin învățatori se poate răspândi mai tare interesul pentru grădinărit și in popor. „Foișoara“ noastră, precum am mai atins, și-a făcut de problemă a dedica spațiu insemnat al ei tractării materiei acesteia. Colegiul ei redacțional stând in legatură cu bărbați de specialitate, sperază a pute da in mână învățătorilor noștri pre lingă indrumări instructive, și planuri sau modele tipărite de grădini. Litera însă e moartă, numai spiritul viează. Ori ce indrumări teoretice nu sunt de mare folos mai ales dacă un învățator sau altul este lipsit de cele mai elementare cunoștințe practice. Esperiența și demonstrațiunile practice sunt lucruri neapărate. Alte națiuni din patrie au înființat școale proprii de agricultură, grădini de model și au deschis cursuri speciale pentru învățatori. Noi încă nu trebuie să remănem inapoi; având și noi bărbați calificați in specialitatea aceasta să le dăm ocaziune a deveni folositori învățătorilor noștri; deci din parte-ne propunem ca, între problemele cursurilor supletorice din vaara viitoare să se primească și in tocmirea grădinei de școală. Spre acest scop recomandăm între cele 10 cercuri de cursuri supletorice unul seau doue, in care exclusiv sau in parte să se tracteze despre intocmirea grădinei școlare.

Aceste doue cursuri oare cum centrale, să fie conduse de bărbați de specialitate, cari in anii următori să cerceteze fiecare curs pe rând, așa încât întreg corpul învățătoresc să aibă unde să-și câștige cunoștințele necesare in ce privește intocmirea grădinei școlare.

Dorim să auzim și alte păreri in privința acestor propuneri și până atunci incheem raportul acesta cu speranța că, in vaara viitoare cursurile supletorice vor documenta o mai mare putere de vieță și vor deveni o instituțiune din cele mai folositoare pentru progresul învățământului nostru poporal.

BIBLIOGRAFIC.

Agricultură.

P. Alexandrescu, Compendium de agricultura practică pentru usul cultivătorilor. Bucuresști 1869.

Ion Ionescu, Lecțiuni elementarii de agricultură. 24 plansie cu 102 gravuri. Bucuresști 1870.

Dimitrie Iarcu, Contabilitatea agricolă. Bucuresști 1870.

Ioan Hențescu, Pomologia sau tratat despre cele mai necesare cunoștințe din importanta ramură a economiei rurale. Edit. I. cu 111 figuri. Bucuresști 1871.

Georgiu Vintila, Curs de practica grădinăritului și de economia casei. Editura auctorelui. Brașov 1872.